

UDC 821.161.2-93.09:82-343

doi: <https://doi.org/10.15330/clid.3.1.36-48>**КАЗКОВІСТЬ В СТРУКТУРІ СЮЖЕТІВ ПОВІСТЕЙ
СЕРІЇ “МУЗЕЙ ПРИГОД” ОЛЕКСАНДРА ГАВРОША****FAIRY-TALE ELEMENTS IN THE PLOT STRUCTURE
OF THE NOVELS IN OLEKSANDR HAVROSH'S
“MUSEUM OF ADVENTURES” SERIES****Христина Ленько**

Католицька школа святого Василя Великого, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-5587-3829>

Abstract. The article explores the artistic specificity and functional role of fairy-tale elements within the plot structure of contemporary historical and adventure prose for children and youth, using Oleksandr Havrosh's series “Museum of Adventures” as a primary case study. The relevance of the topic is determined by the need to study innovative genre modifications that combine historical authenticity with fantastic elements to engage young readers in exploring the national past.

The study employs a comprehensive approach based on literary-critical and compositional-structural analysis. The concept of “fairy-taleness” is revealed as an immanent feature of literature for the youth, appearing not only as a genre marker but as an internal principle of text organization. It is established that in the analyzed series (“Museum of Adventures”, “Saving Taras Shevchenko”, “Heroic Vacations”, “Genius Love”, “The Castle of Love”), the author implements an organic synthesis of the real and the fictional, where fairy-tale motifs play a key plot-forming role.

Particular attention is paid to the analysis of the cycle's recurring structural elements: the image of a magical artifact (a museum rocking chair), the motif of time travel, and the use of magical formulas. It is proved that these elements serve as a portal between the present and the past (17th, 19th, and 20th centuries), allowing the characters to interact with historical figures (T. Shevchenko, I. Franko, A. Voloshyn, etc.). It is found that fairy-tale elements in O. Havrosh's work perform multi-vector functions: cognitive (revitalizing history), educational (shaping national identity), and emotional-recreational.

The study concludes that the “Museum of Adventures” series is a cohesive artistic cycle where fairy-tale elements act as an effective tool for the artistic reconstruction of historical memory. Such a combination ensures narrative dynamics and facilitates the effective adaptation of complex socio-cultural meanings for child and adolescent audiences.

Keywords: Oleksandr Havrosh, “Museum of Adventures”, fairy-taleness, fairy-tale motifs, historical adventure novel, time travel, plot structure, literary character, children's literature.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ Й АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Казковість є однією з іманентних ознак літератури для дітей та юнацтва, оскільки саме через елементи дива, фантастичних уявлень та символічного моделювання світу формується первинне художнє сприйняття дійсності. Вона не лише виконує розважальну функцію, а є дієвим інструментом пізнання, що допомагає юному читачеві осмислювати складні моральні, історичні та соціальні явища через доступні образи й сюжети. Дитяче мислення природно тяжіє до сюжетів, сповнених таємниць, пригод, випробувань і неминучої перемоги добра над злом. Саме тому казковість часто є не стільки окремим жанровим маркером, скільки внутрішнім принципом організації художнього тексту, особливо в пригодницькій прозі. В історико-пригодницьких творах вона слугує ще й засобом художнього переосмислення історичної пам'яті та національного культурного досвіду. Втіленням цієї концепції в сучасній українській літературі є серія повістей “Музей пригод” Олександра Гавроша, де казкове та історичне утворюють цілісну художню систему.

“Музей пригод”, “Врятувати Тараса Шевченка”, “Героїчні канікули”, “Геніальне кохання”, “Замок любові” – п'ять повістей, в яких автор реалізував різноманітні жанрово-стильові модифікації пригодницької історичної повісті. Повісті об'єднані спільними хронотопними параметрами та повторюваними структурними елементами: центральними персонажами (Роман Лук'янович, його син Ясь Попадинець, Яна), казковим мотивом часових мандрів, здійснюваних завдяки музейному артефакту – плетеному кріслу, а також наративною стратегією, що інтегрує елементи історико-культурної реконструкції. Уже сама назва серії програмує сприйняття тексту як квесту, подорожі, яка поєднує у собі пригодницький і пізнавально-екскурсійний виміри (Качак, 2025, с. 351). І ці виміри часто казкові.

Історико-пригодницька проза, орієнтована на юного читача, зокрема творчість Олександра Гавроша, є предметом дослідження науковців, зокрема, Тетяни Качак, Віталіни Кизиловой, Наталії Марченко, Лілії Овдійчук, Олесі Слижук. У своїх працях вони аналізують не лише тематико-жанрові особливості та естетичну цінність цих творів, а й розглядають гендерні аспекти, виховний потенціал і педагогічну значущість дитячого читання. Творчість О. Гавроша отримала комплексне літературознавче осмислення, зокрема у працях Т. Качак, яка окреслила загальні тенденції його художнього доробку (Качак, 2025, с. 349–355), дослідила особливості історико-біографічних та повістей на легендарній основі (Качак, 2018, с. 137–139), надала літературно-критичну оцінку серії “Музей пригод” (Качак, 2019; 2021b; 2021c), а також акцентувала на маскулінному дискурсі “хлопчачих текстів” (“Неймовірні пригоди Івана Сили, найдужчої людини світу”, “Пригоди тричі славного розбійника Пинті”, “Розбійник Пинтя у Заклятому місті”) (Качак, 2021a).

В. Кизилова досліджує жанрові особливості повістей О. Гавроша у контексті розвитку сучасної української літератури для дітей і юнацтва. Науковиця зазначає, що ці твори вирізняються динамічним, подекуди детективним сюжетом, ігровими та гумористичними елементами, а також випробуваннями героїв (Кизилова, 2014, с. 152–153). Л. Овдійчук, у свою чергу, акцентує увагу на теоретичних аспектах аналізу історико-біографічної пригодницької прози, трактуючи її як “художню біографію видатних людей” (Овдійчук, 2015, с. 37). В науковому полі зору дослідників перебуває також проблема специфіки конструювання образів реальних історичних постатей у художньому тексті, зокрема репрезентації письменників як персонажів (Качак & Ленко, 2025). Попри помітний інтерес літературознавців до творчості О. Гавроша, аспект художньої реалізації казкових та історичних мотивів у повістях серії “Музей пригод” залишається недостатньо дослідженим і потребує подальшого ґрунтовного наукового аналізу.

МЕТА І МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета статті – розкрити специфіку художньої реалізації казковості у структурі сюжетів історико-пригодницьких повістей Олександра Гавроша серії “Музей пригод”, а також з’ясувати її взаємодію з історичною основою творів.

Для дослідження специфіки реалізації казкових мотивів у пригодницькій прозі О. Гавроша застосовано комплексний підхід, який передбачає використання кількох взаємопов’язаних методів. Літературно-критичний аналіз дозволив виявити жанрово-тематичні особливості та окреслити ключові мотиви серії повістей “Музей пригод”, розкрити художню цінність творів і специфіку їхньої образної системи. Композиційно-структурний метод дав змогу дослідити побудову сюжетів, послідовність розвитку подій та функції казкових й історичних елементів у сюжетній структурі.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Казковість у дитячій літературі постає універсальним засобом художнього осмислення дійсності, що дозволяє авторові створювати особливий світ, у якому поєднуються реальне і вигадане. Для юного читача саме цей елемент робить твір зрозумілим і привабливим, адже завдяки чарівним образам і фантастичним подіям він має змогу зануритися у нову реальність, відмінну від повсякденного життя, але водночас глибоко пов’язану з ним. У цьому полягає виховний і психологічний потенціал казковості, адже вона допомагає дитині осмислювати власний досвід через символічні форми (Кизилова, 2015).

У традиційній народній казці казковість має усталену структуру: наявність чарівних предметів, фантастичних істот, боротьби добра і зла, нагороди за чесність і покарання за підступність. Саме ці риси сформували

архетипні уявлення, які надовго закріпилися у свідомості як дітей, так і дорослих. Народні казки стали своєрідною школою моралі, адже вони у доступній формі пояснювали, що таке справедливість, милосердя, доброта. Згодом літературні автори почали творчо переосмислювати ці мотиви, розширюючи межі казковості.

У світовій та українській літературі казковість проявляється через різноманітні жанрові форми. Брати Грїмм і Шарль Перро заклали класичні моделі чарівної казки, Ганс Християн Андерсен надав їй глибшого психологізму, а Льюїс Керрол та Джон Рональд Руел Толкін створили складні світобудови, де фантастичне існує на рівні з реалістичним. У творах Астрїд Лїндгрєн казковість часто поєднується з гумором і дитячим світобаченням. Така жанрова й тематична різноманітність доводить, що казковість є не застиглим феноменом, а художнім прийомом, здатним адаптуватися до різних культурних контекстів.

В українській літературі казковість формувалася завдяки народним казкам та тісно перепліталася з іншими фольклорними жанрами, такими як перекази, легенди та міфи, де фантастичні образи, чарівні предмети та дивовижні події слугували не лише для розваги, а й для виховання моральних, соціальних і культурних цінностей.

“Казкова поетика, мотиви, епізоди, персонажі зі своїм казковим хронотопом, особливо казковий простір, стають жанрозначущим компонентом різних за жанром творів”, – стверджує Нона Копистянська (2005, с. 89). Слушно зауважує Т. Качак, яка наголошує, що “важливо розрізняти казковість як жанрову ознаку, ‘жанрозначущий компонент’ і казку як самостійний жанр чи вставний жанр” (Качак, 2018, с. 121). У контексті аналізу пригодницьких повістей О. Гавроша йдеться про казковість саме “як принцип зображення, елемент структури і прийоми поетики інших жанрів” (Качак, 2018, с. 122). Її формує система казкових мотивів. Саме казкові мотиви – чарівні предмети, надприродні істоти, подорожі в інші часові періоди та історико-культурні простори, випробування героя – виступають змістовими та структурними елементами, завдяки яким в авторських творах казковість реалізується як художній принцип.

Поняття “казковість” і “казкові мотиви” тісно пов’язані між собою, оскільки разом формують художню специфіку твору, наближеного до казкової традиції. “Казковість” є ширшим поняттям, під яким розуміємо загальну атмосферу чарівного, фантастичного та умовного світу, яка пронизує весь текст. Вона створюється завдяки системі художніх засобів і прийомів, що роблять події надзвичайними, підкреслюють магічність і символічність зображеного.

“Казкові мотиви”, натомість, є конкретними структурними та змістовими елементами казковості, її “будівельний матеріал”. Системно й послідовно

реалізовані казкові мотиви забезпечують сюжетну динаміку й смислове наповнення твору.

Отже, казкові мотиви у художньому творі – це повторювані структурні та смислові одиниці наративу, що походять із фольклорної або літературної традиції казки та реалізуються через фантастичні події, чарівні предмети, надприродних істот, подорожі у часі та просторі. Вони виконують багаторівневі функції в тексті: сюжетотворчу, сприяючи розвитку наративних конфліктів; характеротворчу, впливаючи на формування образів героїв; та смислотворчу, забезпечуючи передачу універсальних цінностей і культурних сенсів, таких як боротьба добра і зла або пошук справедливості.

Функціональний потенціал казкових мотивів і казковості досить широкий. Для молодших школярів – це насамперед засіб створення захопливого динамічного сюжету, розповіді, що забезпечує емоційне залучення читачів та доступне пояснення моральних норм, допомагає сприймати складні життєві ситуації у формі захопливих пригод і зрозумілих символів. Казкові мотиви сприяють розвитку уяви, формуванню емпатії, засвоєнню етичних уявлень про добро і зло, справедливість, дружбу та взаємодопомогу. Для підлітків – це спосіб моделювання складніших ситуацій, у яких можна побачити відображення реальних проблем дорослого життя. На цьому етапі казковість дає змогу інтерпретувати внутрішні конфлікти, кризові переживання, пошук ідентичності через символічні образи та сюжетні випробування. Таким чином казковість є не лише художньою, а й педагогічною категорією.

Сучасні літературознавці наголошують, що казковість має також терапевтичний характер (Єрмоленко, 2023). У психології існує навіть термін “казкотерапія”, що означає використання казкових сюжетів для подолання дитячих страхів, тривог чи невпевненості. У літературі ця функція проявляється через моделювання безпечного середовища, де дитина може “прожити” певний досвід, не стикаючись із реальними загрозами. Казкові персонажі стають у цьому сенсі провідниками, які вчать боротися зі злом, долати труднощі, знаходити вихід із кризових ситуацій.

Особливої уваги заслуговує використання казкових мотивів у підлітковій літературі. Тут казковість уже не обмежується чарівними предметами чи фантастичними істотами, а часто набуває форми алегорії або метафори. Наприклад, герой може переживати внутрішній конфлікт, який подається як боротьба з уявним чудовиськом. Така художня стратегія допомагає підлітку ототожнити себе з героєм і знайти власні шляхи вирішення проблем.

Через казковість автори творів часто реалізують і функцію адаптації соціальних реалій для дитячого читача. У сучасній українській прозі часто з'являються казкові мотиви й сюжети, де герої стикаються із проблемами сьогодення: війною, міграцією, екологією тощо. Проте автори подають їх у символічній, казковій формі, що дозволяє дитині сприймати серйозні проблеми

без травмування психіки. “Автори намагаються доступною дитині мовою на рівні її сприйняття, з точки зору героя/героїні-ровесників “проговорити” цю тему, дати відповіді на питання, які хвилюють, зняти емоційну напругу й допомогти дитині подолати травми війни” (Качак & Близнюк, 2024, с. 153). При цьому важливу роль виконує казковість як принцип побудови художнього світу та казкові персонажі, “які є впізнаваними, мають умовних прототипів (образи-символи сучасної війни – пес Патрон, Котик, Півник, Шафка) чи постали на онові фольклорних ремінісценцій (“Півник” З. Живки)” (Качак & Близнюк, 2024, с. 156).

Суттєвим є пізнавальний аспект казковості. Через чарівні образи, казкові мотиви діти знайомляться з культурними традиціями, історією, природними явищами. Наприклад, у народних казках часто фігурують образи сонця, води, лісу, які не лише символічні, а й дають початкові знання про навколишній світ. У сучасній літературі казковість може поєднуватися з елементами наукової фантастики, екологічної чи соціальної проблематики й набуває рис багатовимірності. Традиційні казкові сюжети осучаснюються: герої користуються мобільними телефонами, живуть у сучасних містах, але водночас взаємодіють із чарівними істотами чи отримують доступ до магічних предметів. Це поєднання буденного і чарівного робить твори ближчими дитині ХХІ століття, яка живе у світі технологій, але все ще потребує казки як простору для фантазії. Сучасні автори часто “граються” зі стереотипами традиційних казок, створюючи пародійні чи гумористичні варіанти, поєднуючи казковість та іронію.

Ще однією тенденцією сучасної літератури є посилення психологізму казкових образів. Якщо у класичній казці герої здебільшого були одновимірними – добрі чи злі, то тепер вони отримують внутрішню глибину. Навіть казковий персонаж може сумніватися, помилятися, шукати сенс життя. Це робить його ближчим до юного читача, який теж переживає власні кризи й пошуки. Таким чином, казковість стає засобом вираження складних емоційних і моральних ситуацій.

Казки та казкові елементи завжди були засобом виховання дитини, формування моральних орієнтирів. У сюжетах про перемогу добра над злом, про силу дружби чи любові закладено базові етичні цінності. Саме завдяки казковості дитина вчиться розрізняти справжні цінності, розуміти, що таке відповідальність, чесність, взаємодопомога. Так реалізується етична функція казковості.

Варто наголосити, що казковість у дитячій літературі змінюється залежно від культурних контекстів, стає більш наближеною до реального чи навпаки – до вигаданого світу, але незмінною залишається її функція – допомагати дитині пізнавати світ і саму себе. Саме в цьому полягає її унікальність як ознаки літератури для юних читачів (Романенко, 2011).

У цьому контексті важливим стає порівняння традиційних і сучасних форм казковості. Традиційна казка спирається на усталені сюжети, де обов'язково присутній мотив боротьби добра і зла, чудесна допомога і фінальна перемога героя. Сучасні літературні твори, навпаки, часто демонструють відкриті фінали, де перемога не завжди абсолютна, а герой мусить зробити складний вибір. Казкові мотиви, вплетені у сюжетну канву твору, дозволяють письменникам багатогранніше розкрити характери героїв, показати описані події, час і простір, реалізувати тематичний задум. Це засвідчують і дуже добре ілюструють історико-пригодницькі повісті Олександра Гавроша.

“Музей пригод” (2018) – перший роман однойменної серії, який відкриває перед читачем атмосферу Музею раритетів у Києві, де починаються дивовижні події. Головні герої – директор музею Роман Лук'янович Попадинець, його син Ясь та молода наукова співробітниця Яна Приймак – випадково у музей натрапляють на таємниче крісло-гойдалку, яке виявляється порталом у минуле. Цей предмет стає ключовим “мостом” між сьогоденням та історичною реальністю, світом минулого. Завдяки цьому кріслу-гойдалці та чарівній фразі “Свято наближається” головні герої повісті переносяться у XVII століття й дізнаються історію знаменитих першодруків Бериндів, особливості функціонування друкарні і палітурні у Києво-Печерській Лаврі. О. Гаврош описує достовірні історичні події та реалії минулого. Використовуючи казковий мотив подорожі у часі, створює ефект оживлення історії та занурює читача у відчуття реальної присутності в минулому.

Актуалізуючи казкове перенесення в часі та художній образ музейного крісла-гойдалки, яке постає як чарівний предмет з чарівними властивостями, О. Гаврош вибудовує захопливу для юних читачів розповідь про стародруки (зокрема, “Бесіди на діяння святих апостолів” 1624 року), старовинну гравюру Степана Беринди “Апостол Іоанн”) і навіть ключ від першої друкарні. Цим твором автор показує важливість пізнання українцями власної історії та роль музеїв і музейних працівників у цьому процесі.

Концептуальним лейтмотивом цієї повісті є фраза: “Музей – це живий простір, а не мертва територія” (Гаврош, 2018, с. 6). Музей виступає символом збереження пам'яті та водночас стає майданчиком для цікавої пригоди. Метод інтеграції історичних знань та візуалізації й “проживання” сучасними героями минулих історичних подій у художню оповідь, який використав автор, стає ефективним саме завдяки казковим мотивам, які забезпечують одночасне розгортання подій “тут” і “там”. А це в свою чергу забезпечує динаміку розповіді, інтригування юних читачів багатомірністю.

Завдяки перенесенню в часі головні герої, а разом з ними і читачі, мають можливість оглядати друкарню XVII століття, музей, Лавру, Успенський собор. Варто зауважити, що час у творі дуже спресований: “Дія відбувається фактично в один же день – День Святого Миколая – час див і очуднення. ‘Зимові забави’ у музеї, Свята літургія у соборі, фрагменти пісні ‘Ой, хто, хто Миколая любить’

і основний лейтмотив твору – фраза ‘Свято наближається’ – те, що єднає різні часові простори в єдине ціле – художній текст-буття” (Качак, 2019).

У цій повісті окрім історичної правди О. Гаврош використовує художню вигадку, тобто синтезує реальне і вигадане. І цей художній прийом актуалізовано у кожній повісті серії “Музей пригод”, що підсилює пізнавальну, виховну та розважальну функції творів. Зображені події увиразнюють розуміння національної історії та культури юними читачами, впливають на формування життєвих цінностей та позицій.

Пригодницька повість “Врятувати Тараса Шевченка” (2019), яка є другою книгою серії, запрошує читачів разом з героями мандрувати у ХІХ століття. Центральним завданням директора музею та його друзів стає спроба змінити долю Кобзаря, аби врятувати його від десятирічного заслання. Для цього Роман Лук’янович “вирішує відправитися у ХІХ століття, щоб урятувати Тараса Григоровича від 10-річного заслання” (Качак, 2019). Ситуація створює складний конфлікт між історичною достовірністю та художньою вигадкою: з одного боку, заслання Шевченка є фактом історії, з іншого – художній домисел в тому, що персонажі беруть активну участь у перебігу подій. Автор майстерно вводить у текст не лише образ самого Шевченка, але й знайомство головних персонажів твору з ним та його сучасниками, зокрема з Афанасьєвим-Чужбинським. Київська атмосфера ХІХ століття відтворена з опорою на достовірні реалії, тоді як вигаданий сюжет створює можливість для дітей “зустрітися” з генієм на сторінках пригодницької книги.

Цей твір “інтригує оригінальним ракурсом подій, пов’язаних із розгромом Кирило-Мефодіївського товариства. Здається, про це багато сказано і написано, проте не для юного читача. Олександр Гаврош заакцентував увагу не так на політичних моментах, як на постаті Т. Шевченка; охарактеризував його товаришів, описав стосунки та побут” (Качак, 2019). Окрім того автор розкрив історію зради молодих митців товариства Петровим.

Якщо в другій повісті серії як чарівний предмет для перенесення в часі було використано крісло-гойдалку з музею Шевченка, то в третій повісті – “Героїчні канікули” (2020) – Ясь сідає в крісло, яке знаходить в місцевому музеї в Хусті. Рід Попадинців походить із Закарпаття, тому не дивно, що події відбуваються саме тут.

Завдяки казковому мотиву перенесення в часі, у повісті розгортаються події 1939 року. Ясь “опинився у тому ж Хусті, тільки 1939 року..., зустрівся зі своєю прабабцею Марічкою ... і дізнався, що його прадід, січовик Іван Лазорик, загинув, захищаючи незалежність Карпатської України” (Качак, 2021b). Цей період історії, надзвичайно драматичний і важливий для української нації, постає перед читачем не просто історичною хронікою, а крізь призму особистої історії родини героя. Як читаємо у рецензії, “Розповіді історика Сергія Ковалю про Карпатську Січ, уряд Волошина, дії чехів доповнюють епізоди, побачені й пережиті Ясем. Незважаючи на те, що метою

мандрівки хлопця було дізнатися долю прадіда Івана Лазорика, він уважно придивляється до всього, що відбувається, допомагає рятувати поранених січовиків і навіть знайомиться із прабабцею, яка тоді була 18-річною дівчиною. Ясь стає учасником кривавого протистояння між українцями й угорцями і міркує про причини поразки січовиків. Вриваються у пам'ять обличчя юних, відданих і безстрашних добровольців, які стали на захист молодого Української незалежної держави” (Качак, 2021b).

У цій повісті теж переплетені реальні та вигадані події. Автор спирається на достовірні факти про події березня 1939 року в Хусті, пише про захисників Карпатської України, але водночас вводить у сюжет вигадану лінію родинних зв'язків головного героя. Такий підхід дозволяє юному читачеві не лише дізнатися про маловідомі сторінки історії, але й відчувати їхню емоційну вагу, ніби це особиста справа його родини.

Паралельно показано минуле і сучасне. Особливо це увиразнюють топоси Хуста. О. Гаврош описує жандармерію, будинок уряду Августина Волошина, Хустську міську раду, будівлі і вулиці міста й околиць. “Події 15 березня 1939 року відлунюють у виставі ‘Останнє танго у Хусті’, урочистостях на Красному полі між Хустом і Виноградовом і навіть... у сплюндрованих пам'ятках Карпатської України” (Качак, 2021b).

У четвертій повісті серії “Геніальне кохання” (2021) Яна Приймак та інші герої повісті знову ж завдяки чарівному кріслу потрапляють у ХІХ століття й опиняються на весіллі Івана Франка. У творі звучить Франкове “Чого являєшся мені у сні?”, налаштовуючи читачів на пізнання не лише біографічних відомостей, а й творчості письменника.

Казковість виявляється у самій можливості сучасних героїв “переступити” межу часу, наблизитися до І. Франка й побачити його у приватному, інтимному моменті життя – на весіллі. Водночас історичність підкреслюється достовірністю деталей: описами локацій, іменами сучасників, фактами з біографії. Окрім І. Франка герої знайомляться з Миколою Лисенком, молодими “громадівцями”. Історичні реалії (постаті Франка, Лисенка, культурна атмосфера доби) майстерно поєднано з сюжетною лінією Яни, яка переживає драматичні емоції, ставить питання про сенс кохання, життєві вибори та ціну щастя. Такий психологізм посилює проблематику твору, розширюючи її.

Реальні й вигадані, казкові, історичні, легендарні події та образи О. Гаврош використовує і в п'ятій повісті серії – повісті “Замок любові” (2022). Реальним є замок Сент-Міклош на Закарпатті. Ясь вирушає на розкопки, а герої – на фестиваль, і знову натрапляють на чарівне крісло-гойдалку, яке переносить їх у минуле. У центрі сюжету повісті – розкриття таємниць замку, пов'язаних із легендами про кохання його власників та мешканців, інтриги та боротьбу. Тут автор поєднує автентичний архітектурний простір, реальні перекази та міфи з вигаданими пригодами Яся та його батька, створюючи художній синтез історичної пам'яті та фантастичної оповіді.

Повість “Замок любові” є прикладом того, як казковість допомагає оживити культурні пам’ятки, перетворити їх на впізнавану частину сучасного культурного простору. Через пригодницький сюжет читачі відкривають для себе не лише історію Закарпаття, події, які відбуваються у замку за різних часових періодів минулого, а й особливий “дух” пам’яток, їхній зв’язок із людськими почуттями, переживаннями, формуванням особистостей. Особливим є приклад сучасного митця, який хоче зберегти як замок, так і його історію, згуртувати навколо нього людей. За допомогою фестивалів зберегти історичну пам’ять, навчити шанувати національну культуру й національних героїв. У цій повісті казкові мотиви підсилені пафосом фестивалю, бутафорії, гри, інсценізації, акторського мистецтва, в яких оживають легенди, звичаї, містичні вірування.

Усі п’ять книг серії демонструють спільну модель: на початку сюжет завжди розгортається у реальному музейному чи історичному просторі, після чого герої через казковий предмет (крісло-гойдалку) потрапляють у минуле. У кожній книзі воно з’являється у різних контекстах: то в Музеї раритетів у Києві, то в музеї Хуста, то в замку Сент-Міклош. Але завжди цей предмет стає “машиною часу”, реалізуючи казковий мотив переміщення в часі і просторі

Автор уникає повного фантазування, завжди спираючись на історичні достовірні джерела і факти, описуючи реальні постаті, події та явища, що забезпечує освітній потенціал творів. З повістей читачі дізнаються про відомих митців та громадських діячів, історичних осіб – Памву Беринду, Тараса Шевченка, Івана Франка, Миколу Лисенка, Августина Волошина та інших засновників Карпатської України. Це формує довіру до тексту, бо діти й підлітки знають ці імена зі шкільних програм, а зустрівши їх у пригодницькому сюжеті, відчують зацікавлення.

Свою роль виконують і казкові, вигадані елементи, які увиразнюють історичні факти й події, інтригують читача. У книзі “Музей пригод” вигадане допомагає розкрити маловідомі факти про українських друкарів та авторів XVII століття. У повісті “Врятувати Тараса Шевченка” вигадані елементи сюжету спонукають замислитися над драматичною долею поета, викликають емпатію. У “Героїчних канікулах” казкові мандри у часі й художній вимисел дають можливість побачити драму Карпатської України не як віддалену історію, а як особисту трагедію однієї родини. У “Геніальному коханні” вимисел допомагає підняти тему психології кохання, а у “Замку любові” – мотивувати зацікавлення історією та збереженням архітектурних пам’яток.

ВИСНОВКИ

Серія повістей Олександра Гавроша “Музей пригод” постає як цілісний художній цикл, що органічно поєднує традиції пригодницької та історико-біографічної прози з елементами казково-фантастичного наративу. Жанрово-

стильова специфіка творів визначається гармонійним поєднанням динамічного сюжету з історико-культурною реконструкцією, завдяки чому вони водночас виконують як розважальну, так і пізнавально-виховну функції.

Аналізовані повісті є показовим прикладом того, як у сучасній дитячій літературі можна вдало інтегрувати казкові мотиви, елементи вигадки та історичної правди, створюючи багатовимірний художній простір. Зауважуємо, що у сюжетах усіх повістей серії реалізовано одні й ті ж казкові мотиви: подорож сучасних героїв у минуле; образ чарівного крісла-гойдалки, за допомогою якого герої мандрують у часі; використання чарівної фрази “Свято наближається”; зустрічі і спілкування наших сучасників з історичними особами минулого.

Завдяки поєднанню у пригодницькій прозі О. Гавроша реального і вигаданого діти й підлітки отримують можливість не лише стати учасниками захопливих пригод, а й зрозуміти історію, минуле нашого народу, пізнати його культуру, життя національних героїв. Серія “Музей пригод” виконує важливу культурно-освітню місію, адже сприяє формуванню у молодого покоління історичної пам’яті, утверджує цінність національної культури й водночас дарує читачам естетичне задоволення від захопливої пригоди.

Conflict of interest: The authors declare no conflict of interest.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

- Гаврош, О. (2018). *Музей пригод*. Фоліо.
- Єрмоленко, В., & Кропивко, І. (2023). Терапевтична функція казок для дітей, написаних під час війни. *Universum*, 2, 160 – 163.
<https://archive.liga.science/index.php/universum/article/view/506>
- Качак, Т. Б., & Близнюк, Т. О. (2024). Війна в сучасній українській літературі для дітей та юнацтва. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*, 68 – 76.
<https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-209-23>
- Качак, Т. (2019). Коли оживає музей. Історико-пригодницькі мандрівки з героями Олександра Гавроша. *Буквоїд*.
<http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2019/12/29/215652.html>
- Качак, Т., & Ленько, Х. (2025). Письменники як персонажі в історико-пригодницькій прозі Олександра Гавроша. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*, 1(214), 275 – 281.
<https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-214.1-35>
- Качак, Т. (2021a). Маскулінність у пригодницькій прозі Олександра Гавроша. *Література. Діти. Час. Вісник Центру дослідження літератури для дітей та юнацтва*, 7, 72 – 83.
- Качак, Т. (2021b). Повісті Олександра Гавроша – ключ до розуміння нашої історії та національних героїв. *Буквоїд*.
<http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2021/04/03/072922.html>
- Качак, Т. (2018). *Тенденції розвитку української прози для дітей та юнацтва початку XXI ст.* Академвидав.
- Качак, Т. (2025). *Українська література для дітей та юнацтва: підручник (3-тє вид., допов.)*. ВЦ “Академія”.
- Качак, Т. (2021c). Художня Франкіана: пригодницький екскурс Олександра Гавроша. *Буквоїд*.
<http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2021/06/03/081606.html>

- Кизилова, В. В. (2015). *Українська література для дітей та юнацтва: новітній дискурс*. Луганський національний університет імені Тараса Шевченка.
- Копистянська, Н. (2005). *Жанр, жанрова система у просторі літературознавства*. Паїс.
- Овдійчук, Л. (2015). Жанри та стильові особливості сучасної прози для дітей. *Українська література в загальноосвітній школі*, 1, 35 – 48.
- Романенко, О. (2011). Феномен української масової літератури ХХ століття: проблеми генези та поетики. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*, 16, 257 – 264. http://nbuv.gov.ua/UJRN/spml_2011_16_62

REFERENCES

- Havrosh, O. (2018). *Muzei prygod* [Museum of Adventures]. Folio [in Ukrainian].
- Yermolenko, V., & Kropyvko, I. (2023). Terapevtychna funktsiia kazok dlia ditei, napysanykh pid chas viiny [Therapeutic function of fairy tales for children written during the war]. *Universum*, (2), 160 – 163. <https://archive.liga.science/index.php/universum/article/view/506> [in Ukrainian].
- Kachak, T. B., & Blyznyuk, T. O. (2024). War in contemporary Ukrainian literature for children and youth. *Research bulletin. Series: Philological sciences*, 68 – 76. <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-209-23> [in Ukrainian].
- Kachak, T. (2019). Koly ozhyvaie muzei. Istoryko-prygodnytski mandrivky z herojamy Oleksandra Havrosha [When the museum comes alive. Historical-adventure journeys with the heroes of Oleksandr Havrosh]. *Bukvoid*. <http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2019/12/29/215652.html> [in Ukrainian].
- Kachak, T., & Lenko, Kh. (2025). Writers as characters in the historical and adventure prose of Oleksandr Havrosh. *Research bulletin. Series: Philological sciences*, 1 (214), 275 – 281. <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-214.1-35> [in Ukrainian].
- Kachak, T. (2021). Maskulinnist u prygodnytskii prozi Oleksandra Havrosha [Masculinity in the adventure prose of Oleksandr Havrosh]. *Literatura. Dity. Chas. Visnyk Tsentru doslidzhennia literatury dlia ditei ta yunatstva*, (7), 72 – 83 [in Ukrainian].
- Kachak, T. (2021a). Povisti Oleksandra Havrosha – kliuch do rozuminnia nashoi istorii ta natsionalnykh heroiv [Oleksandr Havrosh's novels as a key to understanding our history and national heroes]. *Bukvoid*. <http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2021/04/03/072922.html> [in Ukrainian].
- Kachak, T. (2018). *Tendentsii rozvytku ukrainskoi prozy dlia ditei ta yunatstva pochatku XXI st.* [Trends in the development of Ukrainian prose for children and youth at the beginning of the 21st century]. Akademydav [in Ukrainian].
- Kachak, T. (2025). *Ukrainska literatura dlia ditei ta yunatstva* [Ukrainian literature for children and youth] (3rd ed.). VC “Akademiia” [in Ukrainian].
- Kyzylova, V. V. (2015). *Ukrainska literatura dlia ditei ta yunatstva: novitnii dyskurs* [Ukrainian literature for children and youth: the latest discourse]. Luhansk National University named after Taras Shevchenko [in Ukrainian].
- Качак, Т. (2021b). Khudozhnia Frankiana: prygodnytskyi ekskurs Oleksandra Havrosha [Artistic Frankiana: an adventure excursion of Oleksandr Havrosh]. *Bukvoid*. <http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2021/06/03/081606.html> [in Ukrainian].
- Kopystianska, N. (2005). *Zhanr, zhanrova systema u prostori literaturoznnavstva* [Genre, genre system in literary studies]. Pais [in Ukrainian].
- Ovdiichuk, L. (2015). Zhanry ta stylovi osoblyvosti suchasnoi prozy dlia ditei [Genres and stylistic features of modern prose for children]. *Ukrainska literatura v zahalnoosvitnii shkoli*, (1), 35 – 48 [in Ukrainian].

Romanenko, O. (2011). Fenomen ukraïnskoi masovoi literatury XX stolittia: problemy henezhy ta poetyky [The phenomenon of Ukrainian mass literature of the 20th century: problems of genesis and poetics]. *Suchasni problemy movoznavstva ta literaturoznavstva*, (16), 257–264. http://nbuv.gov.ua/UJRN/spml_2011_16_62 [in Ukrainian].

Khrystyna Lenko, Master of Philology, teacher of Ukrainian language and literature, Private Primary School “Catholic School Named After St. Basil the Great”, Ukraine.

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-5587-3829>

E-mail: lenhristina005@gmail.com

Ленько, Х. (2026). Казковість в структурі сюжетів повістей серії “Музей пригод” Олександра Гавроша. *Дитяча література: інтердисциплінарний дискурс*, 3 (1), 36 – 48.

У статті досліджено художню специфіку та функціональну роль казковості в структурі сюжетів сучасної історико-пригодницької прози для дітей та юнацтва на прикладі серії повістей Олександра Гавроша “Музей пригод”. Актуальність теми зумовлена необхідністю вивчення новітніх жанрових модифікацій, що поєднують історичну достовірність із фантастичними елементами для залучення юних читачів до пізнання національного минулого.

У процесі студій застосовано комплексний підхід, що базується на літературно-критичному та композиційно-структурному аналізі. Розкрито поняття “казковості” як іманентної ознаки літератури для юних, що є не лише жанровим маркером, а й внутрішнім принципом організації тексту. Виявлено, що в аналізованій серії (“Музей пригод”, “Врятувати Тараса Шевченка”, “Героїчні канікули”, “Геніальне кохання”, “Замок любові”) автор реалізує органічний синтез реального та вигаданого, де ключову сюжетотворчу роль відіграють казкові мотиви.

Особливу увагу приділено аналізу наскрізних структурних елементів циклу: образу чарівного артефакту (музейного крісла-гойдалки), мотиву часових мандрів та використання магічних формул. Доведено, що ці елементи слугують порталом між сучасністю та минулим (XVII, XIX, XX ст.), дозволяючи героям взаємодіяти з історичними постатями (Т. Шевченком, І. Франком, А. Волошиним та ін.). З’ясовано, що казковість у творчості О. Гавроша виконує багатовекторні функції, зокрема пізнавальну (оживлення історії) та виховну (формування національної ідентичності).

Зроблено висновок, що серія “Музей пригод” є цілісним художнім циклом, де казковість виступає дієвим інструментом художньої реконструкції історичної пам’яті. Таке поєднання забезпечує динаміку розповіді та сприяє ефективній адаптації складних соціокультурних смислів для дитячої та підліткової аудиторії.

Ключові слова: Олександр Гаврош, “Музей пригод”, казковість, казкові мотиви, історико-пригодницька повість, дитяча література.

Lenko, L. (2026). Fairy-Tale Elements in the Plot Structure of the Novels in Oleksandr Havrosh’s “Museum of Adventures” Series. *Children’s literature: Interdisciplinary Discourse*, 3 (1), 36 – 48.

Received: January 23, 2026; **Accepted:** February 17, 2026; **Published:** April 30, 2026.